

«ТАСДИК МЕКУНАМ»
Ректори Донишгоҳи давлатии
молия ва иқтисоди Тоҷикистон
дотсент Сағторзода Б.А.

« 17 » _____ соли 2026

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло дар мавзӯи «Моделсозии математикӣ ва компютери боркашонии нақлиётӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мисоли Нерӯгоҳи барқи обии Роғун бо истифодаи методҳои барномасозии хаттӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои физика-математика аз рӯи ихтисоси 1.1.10. Моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои он ба шиносномаи ихтисоси илмӣ.
Мавзӯи диссертатсияи Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло дар мавзӯи «Моделсозии математикӣ ва компютери боркашонии нақлиётӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мисоли Нерӯгоҳи барқи обии Роғун бо истифодаи методҳои барномасозии хаттӣ» ба самтҳои афзалиятноки рушди илмҳои физикаю математика ва технологияҳои иттилоотӣ тааллуқ дошта, аз ҷиҳати мазмун ва муҳтаво ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 1.1.10. Моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо пурра мутобиқат менамояд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти анҷомдодашуда ба як қатор бандҳои шиносномаи ихтисоси мазкур, аз ҷумла таҳияи моделҳои математикӣ ва усулҳои таҳлили онҳо, татбиқи методҳои ададӣ ва алгоритмҳои самаранок барои ҳалли масъалаҳои амалӣ, гузаронидани таҷрибаҳои ҳисоббарорӣ ва коркарди комплексҳои барномаҳои масъалагаро, инчунин истифодаи технологияҳои муосири моделсозии математикӣ ва компютерӣ барои таҳқиқи масъалаҳои илмӣ-техникӣ мувофиқат мекунанд.

Мазмуни диссертатсия фарогири масъалаҳои моделсозии равандҳои боркашонӣ, таҳияи моделҳои оптимизатсионӣ дар асоси методҳои барномасозии хаттӣ ва татбиқи воситаҳои компютерӣ барои ҳалли масъалаҳои нақлиётӣ буда, ба самтҳои асосии таҳқиқоти ихтисоси 1.1.10. Моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо мутобиқати комил дорад.

Мубрамияти мавзӯи диссертатсия. Дар замони ҷаҳонишавӣ ва рушди босуръати технологӣ, масъалаи оптимизатсияи ҳамлу накли бор яке аз масъалаҳои марказии иқтисодиёти ҳар як кишвар мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар он нақлиёти автомобилӣ намуди асосии интиқоли бор мебошад, бо мушкилоти ҷиддӣ дар соҳаи логистика рӯ ба рӯ мебошад. Релефи кӯҳӣ, мавҷудияти туннелҳо, хатари ярҷ, вобастагӣ ба шароити обу ҳаво ва тағйирёбии мунтазами нархи сӯзишворӣ ҳамаи ин омилҳо ба нақшагирии самараноки боркашонӣ таъсир мерасонанд. Сохтмони Нерӯгоҳи барқи обии Роғун, ки яке аз бузургтарин лоиҳаҳои гидроэнергетикӣ дар Осиёи Марказӣ мебошад, боиси афзоиши ҳаҷми боркашонӣ гардидааст. Таъмини саривақтии ин лоиҳа бо масолеҳи бинокорӣ, таҷҳизот ва технологияҳои нав яке аз вазифаҳои асосии иқтисодии кишвар мебошад. Аз ин рӯ, таҳияи моделҳои математикӣ ва компютерӣ, ки ба оптимизатсияи боркашонӣ дар чунин шароити мураккаб имкон диҳанд, яке аз самтҳои муҳими илмӣ имрӯз мебошад. Диссертатсияи Мавлонзода С.Ҳ. маҳз ба ҳалли ин масъала бахшида шудааст, ки мубрамияти онро асоснок мекунад.

Гузоришҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар диссертатсияи Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло пешниҳодшуда аз ҷиҳати назариявӣ ва амалӣ ба таври кофӣ асоснок гардида, ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот пурра мутобиқат менамоянд. Асоснокии натиҷаҳои бадастомада ба истифодаи усулҳои муосири моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ, усулҳои барномасозии ҳаттӣ, гузаронидани таҷрибаҳои ҳисоббарорӣ ва таҳлили натиҷаҳои бадастомада таъя мекунад.

Хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда мантиқан аз муҳтавои таҳқиқот бармеоянд ва бо натиҷаҳои ҳисоббарорӣ, таҷрибаҳои компютерӣ ва таҳлили муқоисавии моделҳои таҳияшуда тасдиқ карда шудаанд. Натиҷаҳои бадастомада аз ҷиҳати илмӣ эътимоднок буда, барои ҳалли масъалаҳои оптимизатсияи боркашонии нақлиётӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доранд.

Гузоришҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар диссертатсия овардашуда асоснок буда, саҳми муайянеро дар рушди моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва татбиқи онҳо дар ҳалли масъалаҳои нақлиётӣ ва логистикӣ мегузоранд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дар таҳия ва татбиқи равишҳои нави моделсозии математикӣ ва воситаҳои алгоритмии ҳалли масъалаҳои

оптимизатсияи боркашонии нақлиётӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода меёбад. Натиҷаҳои нави илмии бадастомада аз инҳо иборатанд:

- Моделҳои математикӣ барои тавсиф ва оптимизатсияи равандҳои боркашонии марбут ба таъмини Нерӯгоҳи барқи обии Роғун таҳия гардида, хусусиятҳои чуғрофӣ, иқтисодӣ ва инфрасохтори низоми нақлиётии ҷумҳурӣ дар онҳо ба инобат гирифта шудаанд;

- Самаранокии истифодаи усулҳои барномасозии хаттӣ ва баъзе усулҳои махсуси ҳалли масъалаҳои нақлиётӣ барои муайян намудани нақшаҳои оптималии интиқоли бор таҳқиқ ва асоснок карда шудааст;

- Алгоритмҳои ҳисоббарорӣ барои ҳалли масъалаҳои тақсимоти оптималии захираҳо ва боркашонӣ пешниҳод гардида, имкониятҳои татбиқи онҳо дар шароити тағйирёбии параметрҳои ибтидоӣ мавриди омӯзиш қарор дода шудаанд;

- Комплекси барномаҳои компютерӣ барои автоматикунории равандҳои ҳисоббарорӣ ва таҳлили сценарияҳои гуногуни боркашонӣ таҳия гардида, дар асоси таҷрибаҳои ҳисоббарорӣ самаранокии моделҳо ва алгоритмҳои пешниҳодшуда нишон дода шудааст;

- Тавсияҳои амалӣ оид ба истифодаи натиҷаҳои моделсозии математикӣ ва компютерӣ дар тақмили идоракунии равандҳои боркашонӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти системаҳои нақлиётӣ пешниҳод шудаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Аҳамияти илмии диссертатсия дар рушди усулҳои моделсозии математикӣ ва татбиқи методҳои барномасозии хаттӣ барои таҳқиқ ва оптимизатсияи равандҳои боркашонии нақлиётӣ ифода меёбад. Натиҷаҳои бадастомада метавонанд ҳамчун заминаи назариявӣ барои таҳқиқоти минбаъда дар самти моделсозии масъалаҳои нақлиётӣ, логистикӣ ва идоракунии системаҳои мураккаб истифода шаванд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар имконияти татбиқи моделҳо, алгоритмҳо ва воситаҳои барномавии пешниҳодшуда барои ҳалли масъалаҳои воқеии банақшаگیرӣ ва идоракунии ҳамлу нақли бор ифода меёбад. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар фаъолияти корхонаҳои нақлиётӣ, марказҳои логистикӣ ва ташкилотҳои марбут ба интиқоли бор мавриди истифода қарор гиранд.

Аҳамияти иқтисодии диссертатсия бо имконияти коҳиш додани хароҷоти боркашонӣ, истифодаи оқилонаи захираҳои мавҷуда, баланд бардоштани

самаранокии интиқоли бор ва кам намудани талафоти вобаста ба интихоби ғайриоптималии хатсайрҳо ва воситаҳои нақлиётӣ алоқаманд мебошад. Татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот метавонад ба баланд гардидани самаранокии иқтисодии лоиҳаҳои бузурги инфрасохторӣ, аз ҷумла Нерӯгоҳи барқи обии Роғун, мусоидат намояд.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар беҳтар намудани таъминоти саривақтии объектҳои муҳими хоҷагии халқ, рушди инфрасохтори нақлиётӣ ва мусоидат ба татбиқи босамари лоиҳаҳои стратегии мамлакат зоҳир мегардад. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд барои таъмини рушди устувори иқтисодӣ ва таҳкими имкониятҳои логистикии Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми назаррас гузоранд.

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ. Саҳми шахсии Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло дар муайян намудани самтҳои асосии таҳқиқот, таҳлили адабиёти илмӣ ва сарчашмаҳои марбут ба масъалаи таҳқиқшаванда, гузориши масъала, интихоби усулҳои тадқиқот ва таҳияи моделҳои математикӣ равандҳои боркашонии нақлиётӣ ифода меёбад.

Муаллиф усулҳои мувофиқи ҳалли масъалаҳои оптимизатсионӣ ва нақлиётиро интихоб намуда, алгоритмҳои ҳисоббарорӣ ва комплекси барномаҳои компютериро барои татбиқи амалии онҳо таҳия кардааст. Инчунин, таҷрибаҳои ҳисоббарорӣ гузаронида шуда, натиҷаҳои бадастомада таҳлил ва ҷамъбаст гардидаанд.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 12 интишороти илмӣ муаллиф инъикос ёфтаанд. Аз ҷумла, 6 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 6 мақолаи дигар дар маҷмуаи маводи конференсияҳои илмӣ сатҳҳои гуногун ба нашр расидаанд. Мазмуни интишорот муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос намуда, натиҷаҳои бадастомада ва хулосаҳои асосии таҳқиқотро фаро мегиранд.

Диссертатсия аз муқаддима, чор боб, хулосаҳо аз рӯи бобҳо, хулосаҳои умумӣ, рӯйхати адабиёти истифодашуда ва замимаҳо иборат мебошад. Дар муқаддима мубрамияти мавзӯи таҳқиқот асоснок гардида, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, объекти таҳқиқот, нағзони илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастомада, инчунин нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда ифода ёфтаанд.

Боби якуми диссертатсия «Таҳлили адабиёт доир ба моделсозии математикии масъалаи нақлиёт бо истифода аз барномасозии хаттӣ» ном дошта, аз ду зербоб иборат мебошад. Дар зербоби якум масъалаҳои моделсозии математикии масъалаҳои нақлиётӣ, усулҳои асосии ҳалли онҳо ва имкониятҳои истифодаи барномасозии хаттӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Дар зербоби дуюм хусусиятҳои равандҳои боркашонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мисоли Нерӯгоҳи барқи обии Роғун таҳқиқ шуда, омилҳои таъсиррасон ба самаранокии ҳамлу нақли бор баррасӣ гардидаанд.

Боби дуюми диссертатсия «Оптимизатсияи равандҳои боркашонӣ бо усулҳои барномасозии хаттӣ» аз панҷ зербоб иборат буда, дар он масъалаҳои моделсозӣ ва оптимизатсияи равандҳои логистикӣ боркашонӣ барои НБО Роғун таҳқиқ шудаанд. Муаллиф масъалаҳои минимизатсияи хароҷоти вақт дар логистикаи нақлиётӣ, моделсозии регрессионии вобастагии нархи сӯзишворӣ ва арзиши интиқоли маҳсулоти сохтмонӣ, инчунин роҳҳои баланд бардоштани самаранокии иқтисодии фаъолияти НБО Роғунро бо истифода аз моделҳои математикӣ мавриди омӯзиш қарор додааст. Дар зербоби алоҳида имкониятҳои истифодаи усули аппроксиматсияи Фогел барои ҳалли масъалаҳои нақлиётӣ баррасӣ шудаанд.

Дар боби сеюми диссертатсия «Ҳалли масъалаи нақлиёт бо тарифҳои носаҳеҳ ва таҳияи маҷмӯи барномаҳои компютерӣ» гузориши математикии масъалаҳои нақлиётӣ бо тарифҳои носаҳеҳ дар асоси барномасозии хаттӣ пешниҳод гардида, маҷмӯи барномаҳои компютерӣ ба масъала нигаронидашуда таҳия ва натиҷаҳои таҷрибаҳои ҳисоббарорӣ таҳлил шудаанд.

Боби чоруми диссертатсия «Муҳокимаи натиҷаҳои таҳқиқот» ба таҳлили комплекси натиҷаҳои бадастомада ва татбиқи амалии онҳо бахшида шудааст. Дар ин боб самаранокии усулҳо, алгоритмҳо ва воситаҳои барномавии пешниҳодшуда арзёбӣ гардида, дурнамои истифодаи онҳо барои ҳалли масъалаҳои нақлиётӣ ва логистикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дода шудааст.

Умуман, сохтор ва муҳтавои диссертатсия мантиқан пайдарпай буда, ба мақсад ва вазифаҳои гузошташуда мутобиқат менамоянд ва барои ҳалли масъалаҳои муҳими моделсозии математикӣ ва компютерӣ равандҳои боркашонӣ нақлиётӣ равона карда шудаанд.

Мутобиқати диссертатсия ва баррасиятдарории он ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Диссертатсия ва автореферати пешниҳодшуда пурра ба меъёрҳо ва талаботи амалкунандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқат доранд. Теъдод ва сифати мақолаҳои илмии муаллиф, ки дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи ба рӯйхати Комиссияи олии аттестатсионӣ дохилшуда нашр гардидаанд, ба талаботи «Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионӣ», «Низомномаи Шӯрои диссертатсионӣ» ва меъёрҳои «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267, бо тағйири иловаҳои аз 26.06.2023, №295) пурра ҷавобгӯ мебошанд.

Мутобиқати таҳассуси илмии доғталаб ба дараҷаи илмӣ. Муҳтавои диссертатсияи Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло, натиҷаҳои илмии бадастомада, интишороти илмӣ ва самти таҳқиқоти анҷомдодашуда ба талаботи ихтисоси 1.1.10. Моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо пурра мутобиқат менамоянд.

Масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда ба таҳия ва татбиқи моделҳои математикӣ, истифодаи методҳои ададӣ, коркарди алгоритмҳо ва воситаҳои барномавӣ барои ҳалли масъалаҳои оптимизатсионии нақлиётӣ бахшида шудаанд, ки ба доираи масъалаҳои илмии ихтисоси мазкур дохил мешаванд. Натиҷаҳои бадастомада дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ буда, сатҳи кофӣ омодагии илмии доғталабро дар самти моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо нишон медиҳанд.

Аз ин рӯ, таҳассуси илмии Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло ба дараҷаи илмии номзади илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 1.1.10. Моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо мувофиқат менамояд.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталабе, ки дар диссертатсия дида мешавад. Новобаста ба дастоварду муваффақиятҳо ва пешниҳодҳои ҳадафмандона диссертатсияи мазкур аз норасоӣҳо ва ғалатҳо, ки хусусияти ҷузъӣ доранд, холи нест. Масалан норасоӣҳои зеринро ба сифати мисол метавон қайд кард:

1. Дар баъзе қисматҳои диссертатсия ҳангоми баррасии усулҳои маъмули ҳалли масъалаҳои нақлиётӣ таҳлили муқоисавии натиҷаҳои бадастомада бо истифода аз усулҳои гуногуни оптимизатсионӣ ба таври муфассалтар пешниҳод карда мешуд, арзиши амалии таҳқиқот боз ҳам бештар мегардид.

2. Дар зербоби марбут ба моделсозии регрессионии вобастагии нархи сӯзишворӣ ва арзиши боркашонӣ нишондиҳандаҳои оморӣ ва натиҷаҳои таҳлили ҳассосият метавонистанд ба таври васеътар шарҳ дода шаванд.

3. Дар диссертатсия доираи васеи адабиёти илмии хориҷӣ ва русзабон истифода шудааст. Бо вучуди ин, хуб мебуд, ки муаллиф ба осори илмии муҳаққиқон ва олимони ватанӣ, ки ба масъалаҳои моделсозии математикӣ, оптимизатсия ва системаҳои нақлиётӣ бахшида шудаанд, таваҷҷуҳи бештар зоҳир менамуд. Ин ба таври боз ҳам пурратар инъикос намудани саҳми олимони тоҷик дар рушди самти таҳқиқшаванда ва тақвияти заминаи назариявии диссертатсия мусоидат мекард.

Бо вучуди ин, ин норасоӣ хусусияти чузъӣ дошта, ба сатҳи умумии илмӣ ва амалии диссертатсия таъсири чиддӣ намерасонад.

Автореферати диссертатсия тибқи тартиби муқараргардида барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илм аз рӯи ихтисоси 1.1.10. Моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо таҳия гардида, мазмуни асосии кори диссертатсиониро инъикос менамояд ва дар он натиҷаҳои назаррасии илмӣ асоснок гардида, шарҳи худро ёфтаанд. Диссертатсияи Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло дар мавзӯи «Моделсозии математикӣ ва компютери боркашонии нақлиётӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мисоли Нерӯгоҳи барқии обии Роғун бо истифодабарии методҳои барномасозии хаттӣ» аз ҷиҳати мазмун, сохтор ва сатҳи таҳқиқот дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, ба талаботи мавҷудаи таҳқиқоти илмӣ мутобиқ мебошад. Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он Мавлонзода Сафарали Ҳикматулло сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои физикаю математика аз рӯи ихтисоси 1.1.10. Моделсозии математикӣ, методҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76 -79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст. Тақризи аз ҷониби номзади илмҳои физикаю математика, дотсенти кафедраи математикаи олии Кабиров А.Т. ва н.и.и., дотсент, мудири кафедраи иқтисоди рақамӣ ва логистикаи Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон Воҳидов У.М. омода гардидааст. Тақризи дар семинари муштаракӣ илмӣ кафедраҳои “Математикаи олии” ва “Иқтисоди рақамӣ ва логистика” - и

Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон баррасӣ ва тасдиқ карда шудааст. Дар семинари илмӣ оид ба муҳокимаи масъалаи мазкур 18 нафар омӯзгор иштирок доштанд. Сана: 15.06.2026, протоколи №6.

Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарafdор” - 18 нафар, “зид” - нест, “бетараф” - нест.

Раиси чаласа:

номзади илмҳои

физикаю математика, дотсенти

кафедраи математикаи олии ДДМИТ

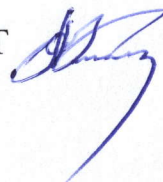

Раҳимов Р.М.

Ташхисгар аз муассисаи пешбар:

номзади илмҳои физикаю математика,

дотсенти кафедраи математикаи олии ДДМИТ

Кабиров А.Т.

Котиби чаласа:

номзади илмҳои иқтисодӣ,

мудирӣ кафедраи иқтисоди

рақамӣ ва логистикаи ДДМИТ

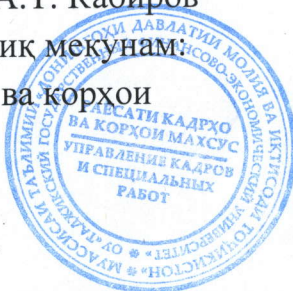
Воҳидов У.М.

Имзоҳои Р.М. Раҳимов, А.Т. Кабиров

ва У.М. Воҳидовро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои

махсуси ДДМИТ

Мирҷамолов М.А.

Суроға: Индекс, 734067,

Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Душанбе, кӯч. Нахимов, 64/14.

Телефон: +992 37 231 0843

E-mail: info@tgfeu.tj

« 17 » 06 соли 2026